

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКИХ СТУДЕНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УНІЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ У 1912–1914 РР.

Напередодні Першої світової війни серед студентської молоді польської бездержавної нації розпочинається рух за об'єднання задля досягнення незалежності Польщі. Завдяки більш сприятливим, ніж в Російській імперії, політичним умовам на початковому етапі він набув більшого поширення в Австро-Угорщині. Сильний поштовх руху дав Закопанський з'їзд 1912 р., після чого частина зусиль в цьому напрямі була спрямована на Російську імперію. Найбільший відгук даний заклик отримав серед молоді, що навчалася у різних ВНЗ Російської імперії: серед неї почали виникати академічні гуртки, причому вони діяли за системою поширеного серед поляків Австро-Угорщини руху, що називався незалежним (або філарецьким).

Дослідженням філарецького руху займалися українські дослідники Є. Степанович, О. Білобровець тощо.

Після згаданого Закопанського з'їзду польський академічний рух скликав ще чотири з'їзди: в Кракові, Лондоні, Парижі та Цюріху, після чого гуртки виникли в усіх містах, де навчалася польська молодь. На Цюріхському з'їзді в грудні 1912 р. було вирішено об'єднати всі гуртки незалежності в один Союз, що отримав назву Унії Незалежності. Центральним органом Унії Незалежності було Головне Правління, що знаходилося в м. Кракові.

Область, в котрій діяла Унія Незалежності, на Цюріхському з'їзді було розділено на 6 районів, причому для Російської імперії було визначено два райони: Росія, крім Привіслянського краю, з центром в Санкт-Петербурзі та Польща (Російська, Австрійська і Прусска) з резиденцією в Кракові.

Друкованим органом Унії незалежності в Кракові був журнал «*Nasza praca*» («Наша праця»). Ідейним і координаційним центром для організацій Російської імперії стало Виконавче Бюро, котре знаходилося в Санкт-Петербурзі, причому воно, водночас, знаходилося на чолі Санкт-Петербурзької організації незалежності.

Друкованим органом Унії незалежності в Росії (без Привіслянського краю) був щотижневий додаток до Польської газети «Петербурзький Щоденник» під назвою «Голос молодих» («*Głos młodych*»).

На початку 1913 р делегат Унії Незалежності здійснив об'їзд університетських міст Російської імперії з агітаційною метою та відвідав м. Київ, де після його від'їзду сформувався гурток, що отримав назву «Прогресивно-незалежна академічна організація в м. Києві «Філареція». З часом сформувалася її організаційна структура. Вона складалася з двох гуртків: 1) Старшого гуртка філаретів, в який входило 24 особи (переважно тих, хто вступив до лав організації одразу після її виникнення, або ж за рекомендацією членів Старшого гуртка, при цьому останні мали пробути певний час в молодшому гуртку). 2. Молодшого гуртка, що нараховував 40 осіб.

За своїм статутом Київська організація «Філареція» включала:

1. Гуртки самоосвіти (6 гуртків), кожен з яких обирав з-поміж себе керівників. Гуртки збиралися регулярно через певні проміжки часу, що не перевищували десяти днів.

2. Рада керівників, що складалася з очільників гуртків самоосвіти. Рада обирала зі свого середовища Голову і Секретаря, причому дані про те, хто обраний і виконує обов'язки, залишалися таємницею для решти членів.

3. Загальні збори гуртків-філаретів були вищою законодавчою інстанцією. Два рази на рік обиралося Правління Філареції і комісії (учнівська, просвітницька, тюремна, фінансова, бібліотечна, ревізійна та судова).

4. Згадане Правління Філареції знаходилося на чолі організації і збиралося для обговорення поточних питань один раз на два тижні. Воно складалося з п'яти членів і двох заступників, причому всі вони входили до старшого гуртка «філаретів».

Подібні ж групи і гуртки виникли і в інших містах Російської імперії.

20 березня 1913 р в Санкт-Петербурзі відбувся 1-й з'їзд представників гуртків організації Унії Незалежності Російській імперії. На ньому були присутні представники Санкт-Петербурга, Москви, Варшави, Києва, а також делегат від Головного Правління Унії Незалежності з Кракова. Решта міст надіслали повідомлення про неможливість відрядити своїх представників.

На з'їзді було з'ясовано, що в Санкт-Петербурзі існувало три польські академічні організації: 1) незалежності – 100 осіб; 2) об'єднання – 40 осіб; 3) відродження – 30 осіб. У Москві існувала одна організація, до якої входило 60 осіб. Про інші міста відомості не були встановлені.

Наступний з'їзд було призначено на осінь 1913 р. в Санкт-Петербурзі (альтернативними місцями зустрічі було визначено Москву, Ригу, Варшаву чи Харків).

Наприкінці жовтня 1913 р. Київська організація «Філареція» письмово звернулася до Виконавчого Бюро в Санкт-Петербурзі із зазначенням, що планований з'їзд є для неї зараз є незручним через незначні результати роботи, при чому «Філареція» вважає доцільнішим влаштувати з'їзд на Великдень, але готова підкоритися Виконавчому Бюро. У відповідь на зазначене звернення, голова Санкт-Петербурзької організації, що тимчасово перебував в листопаді 1913 р. в Києві, повідомив, що з'їзд передбачено

скликати на масляну в Санкт-Петербурзі. Разом з тим він вказав на необхідність відрядити делегата від Київської організації в Одесу для перевірки діяльності Одеської організації, і зазначив, що робота інших організацій, котрі він відвідав (у Харкові та Москві), перебуває в гарному стані.

У листопаді 1913 р. в Києві відбувся спектакль в приміщенні польського Клубу «Соколи», частина зборів з якого була спрямована на потреби «Філареції».

З метою конспірації, організація намагалася вводити своїх членів в легальні політичні клуби і товариства.

Окрім усього названого, свою діяльність в Києві організація ознаменувала випуском ряду прокламацій. Так, у березні 1913 р. була випущена прокламація «Колеги», в якій організація знайомила академічну молодь та громадськість Києва з метою свого існування та закликала всіх, хто розділяє її принципи, до об'єднання під прапорами організації. У квітні 1913 р. разом з іншими польськими студентськими організаціями Києва: «Корпорацією» та «Полонією» була випущена до 50-річчя загибелі в Соловийовці польських повстанців прокламація «До молоді» (25 квітня 1913 р.). У вересні 1913 р. «Філареція» випустила прокламацію «Товариші», в якій закликала до своїх лав тих, кому важливі гасла прогресу та незалежності і в чийй душі протест проти робочої і народної неволі, тих, хто прагне знищення громадського і політичного рабства та досягнення незалежності Польщі. 16 листопада 1913 р. в ознаменування 83-ої річниці польського повстання 1831 р «Філареція» випустила прокламацію «Польська молодь», в якій віддала данину групі польської військової та студентської молоді, яка створила славу сторінку в історії Польщі, вказавши на помилку в незалученні до повстання простого польського народу, котрий в результаті поставився до повстання індіферентно, закликаючи польську молодь до роботи в усіх галузях для досягнення незалежності польського народу.

Наприкінці 1913 – на початку 1914 рр. жандармськими органами було проведено серію обшуків та арештів у членів київської «Філареції», у результаті чого ряд осіб було засуджено на різні терміни заслання.

Таким чином, у 1912 р. серед польської студентської молоді Російської імперії, Австро-Угорщини та Пруссії виникло академічне суспільно-політичне об'єднання Унія Незалежності, котре утворило свої осередки у всіх університетських містах, де навчалася польська молодь. В Україні такі організації в 1913 р. було утворено в Києві, Харкові та Одесі. Метою цих та інших осередків стала мобілізація молоді для досягнення незалежності Польщі. Гуртки-філарети проводили культурно-просвітницьку та агітаційно-пропагандистську діяльність, намагаючись чинити вплив на функціонування легально діючих клубів та товариств. Розгортання діяльності філаретських товариств польської студентської молоді було призупинено репресіями проти членів організації та початком Першої світової війни.